

Inhoud

Inleiding 9

- 1 Wie wil wat? 14
- 2 Hoe het begon 17
- 3 Massaal een burn-out? 31
- 4 Vrouwen aller landen, verenigt u! 42
- 5 Samen zorgen en je samen te pletter werken? 51
- 6 Hiephoi, aan het werk dus? 65
- 7 Verschil mag er zijn 78
- 8 We hebben elkaar nodig 90
- 9 Stoofvlees met pastinaak? 99
- 10 We zitten raar in elkaar 110
- 11 Geniet er maar van, voor je het weet zijn ze groot! 119
- 12 Miss Next Generation 125
- 13 Vrijheid, verantwoordelijkheid, solidariteit 129

Extra 134

Boeken en publicaties 141

Dankwoord 143

Oproep aan de lezers van dit boek 144

Inleiding

Nederland is in de war. Nee sorry, ik ben in de war. Ook niet goed: Nederlandse vrouwen zijn in de war. En daardoor ook de Nederlandse mannen en kinderen. Dus is Nederland in de war. Ja, zo klopt-ie.

Waarom zijn we in de war?

Er zijn mensen die vinden dat we aan de top meer vrouwen nodig hebben. In het bedrijfsleven, in de politiek...

Dat vind ik ook.

Er zijn ook mensen die vinden dat je als vrouw pas echt wat voorstelt als je aan die top zit of in elk geval een fulltimebaan hebt.

Dat vind ik niet.

Er zijn mensen die vinden dat kinderen opvoeden een serieuze taak is waarin je als moeder een grote rol te vervullen hebt.

Dat vind ik ook.

Er zijn ook mensen die vinden dat kinderen volledig thuis bij hun moeder moeten opgroeien en niet naar een crèche of buitenschoolse opvang mogen.

En dat vind ik dan weer niet.

Er zijn steeds meer mensen die het nodig vinden vrouwen van bovenstaande standpunten te doordringen en in hun kamp te krij-

gen. Werkgroepen, lobby's, boze blikken op het schoolplein... Welk kamp kies jij?

Ik? Ja jij, ja, wat wordt het: vol overgave luizen-, zwem- of fruit-schilmoeder, of in mantelpak en met eigen chauffeur naar een vergadering in Brussel? Nou, kom op, bij welk kamp wil je horen?

En dan weet ik het niet meer. Ik wil niet kiezen, ik wil allebei en dan soms het ene een beetje meer en dan weer eens het andere. Mag dat ook?

En dat al die mensen me dan even met rust laten, mijn keuze respecteren en doorgaan met hun eigen leven in plaats van zo aan me te trekken. Hou op Heleen Mees en laat me met rust, Beatrijs Smulders.

Anders raak ik blijvend in de war en heeft helemaal niemand meer iets aan me. Mijn kinderen niet en de maatschappij evenmin.

Tien jaar lang liet ik de wereld 'zien' dat het heel goed kan: full-time werken, kinderen krijgen, de leukste moeder, dochter, vriendin en geliefde tegelijk zijn. Ik kreeg drie kinderen van dezelfde man, werkte gemiddeld zestig uur per week als directeur van een publieke omroep en organiseerde tussendoor kerstdiners, paasontbijten en gezamenlijke vakanties voor vrienden en familie.

In de weekeinden ging ik regelmatig stappen en lag dan 's ochtends net voor de kinderen wakker werden in bed, om vier uur later weer opgewekt met mijn gezin in het bos te wandelen. Maar stukje bij beetje kwamen er barstjes in dit rolmodel van de moderne vrouw.

Manlief begon te mopperen dat ik toch wel erg vaak weg of in elk geval mentaal afwezig was. Mijn kinderen begonnen aan een vergelijkend warenonderzoek onder andere moeders en kwamen in hun eigen woorden tot dezelfde conclusie. En op mijn werk had ik steeds vaker het gevoel te veel feestjes en belangrijke netwerkborels over te slaan omdat ik af en toe ook thuis moest zijn. Na

een nacht doorhalen was ik tijdens een vergadering de volgende dag onaanspreekbaar, en als er een kind jarig was, bestelde ik pizza voor de gasten in plaats van hun een zelfgemaakte maaltijd voor te zetten. Ik voelde me tekortschieten naar alles en iedereen.

Dit kon niet langer, ik moest weer de baas worden over mijn eigen leven en eigen keuzes durven maken.

Ik nam ontslag en besloot op zoek te gaan naar oplossingen voor de dilemma's en problemen waar ik, en veel werkende vrouwen met mij, dagelijks tegenaan loop bij het combineren van werk en zorg.

Het ontslag nam ik natuurlijk niet van de ene op de andere dag. Het was een zware beslissing een vaste baan op te zeggen die me naast zekerheid en een fijn salaris ook aanzien, invloed en niet te vergeten veel plezier verschaftte.

De eerste twijfel over mijn leven en werk ontstond toen ik in 2006 ontslagen dreigde te worden. Na een slopende rechtszaak mocht ik uiteindelijk weer aan het werk als directeur van LLINK, maar in plaats van vol goede moed weer aan de slag te gaan, kreeg ik een burn-out en zat vervolgens een paar maanden wezenloos voor me uit te staren op de bank in mijn woonkamer. Ongewenst had ik, voor het eerst sinds ik in 1997 was begonnen met werken en kinderen baren, tijd om na te denken. Om de balans op te maken. En tijdens dat proces kwam ik tot het inzicht dat we er in Nederland nog lang niet zijn als het om emancipatie van vrouwen gaat. Eigenlijk zijn we, kort door de bocht, geen klap opgeschoten. Stonden vrouwen vroeger gedwongen achter het aanrecht, tegenwoordig moeten vrouwen gedwongen (meer) aan het werk!

Uit het rapport 'Verdeelde tijd' (SCP, 2008) blijkt dat van de werkende Nederlandse vrouwen 75 procent een deeltijdbaan heeft terwijl hun mannen doorgaans voltijdfuncties vervullen. Maar daar moet volgens regering, wetenschappers en het bedrijfsleven verandering in komen.

Er wordt van alles uit de kast gehaald om de emancipatie van vrouwen op de arbeidsmarkt eindelijk eens te voltooien: van een voorstel van FNV-voorzitter Agnes Jongerius voor een wettelijk opgelegd quotum van vrouwen in de top tot een taskforce die vrouwen met kleine deeltijdbanen moet stimuleren meer uren te gaan werken. Feministes als Heleen Mees en Cisca Dresselhuys maken overuren met verkondigen dat je als vrouw tegenwoordig pas echt meetelt als je minimaal vier dagen per week werkt, en de vrouwenbladen staan vol interviews met lichtende voorbeelden die het helemaal niet erg vinden om om halfdrie 's nachts nog een wasje te draaien.

Maar wat vindt het onderwerp in kwestie, de Nederlandse vrouw, er zelf eigenlijk van? Waarom is een ruime meerderheid van de hoogopgeleide werkende vrouwen chronisch moe, worden werkende moeders bij bosjes gevloerd door een burn-out en groeit de groep bewuste thuisblijfmoeders? Waarom heeft 65 procent van de hoogopgeleide Nederlandse vrouwen helemaal de ambitie niet een topfunctie te vervullen en waarom worden dergelijke signalen zo genegeerd door diezelfde regering, bedrijven en feministen van de oude stempel? Met andere woorden: waarom wordt er zo aan vrouwen getrokken? Waarom worden ze niet gewoon met rust gelaten en wordt de ware emancipatie niet voltooid? Geef vrouwen de vrijheid om te kiezen!

Is het uit economisch belang dat de druk op vrouwen om (meer) te gaan werken wordt opgevoerd? Is het beter voor onszelf, voor onze kinderen, voor onze mannen als we met ons allen voltijds aan de slag gaan?

Deze en nog veel meer vragen stelde ik mijzelf en mede- en tegenstanders sinds die periode op mijn bank in de woonkamer.

De antwoorden die ik, aangevuld met eigen ervaringen, heb gevonden, vind je in dit boek. Ik heb de waarheid niet in pacht, veel antwoorden en bespiegelingen zijn voor discussie vatbaar. Doe dat

alsjeblieft, discussieer, praat, schreeuw erover! Maar laten we vooral niet, zoals nu onder jongere generaties de tendens is, denken dat we er zijn wat vrouwenemancipatie betreft: er is op het gebied van keuzevrijheid in hoe je je leven wilt inrichten een hoop te (her)winnen en daar worden we als samenleving uiteindelijk beter en vooral gelukkiger van.

Wie wil wat?

Dat het emancipatievraagstuk in onze maatschappij een belangrijk vraagstuk is waar veel mensen zich mee bezighouden, blijkt uit de hoeveelheid artikelen die in kranten en tijdschriften gepubliceerd wordt en het grote aantal boeken dat over dit onderwerp verschijnt.

Veel van die boeken en artikelen heb ik inmiddels gelezen, en ze zijn grofweg onder te brengen in drie hoofdstromingen.

Allereerst is er het powerfeminisme, met boegbeelden als Heleen Mees (econome, juriste, publiciste en schrijfster van onder andere *Weg met het deeltijdfeminisme!*), Cisca Dresselhuys (ex-hoofdre-dactrice van het feministische maandblad *Opzij*) en Neelie Kroes (Europees commissaris). Deze vrouwen zetten zich met niet-aflattende energie in voor doorbreking van het glazen plafond en zien het liefst alle vrouwen in een fulltimebaan. Grootste vijand van de powerfeministen zijn hoogopgeleide vrouwen die hun carrière aan de wilgen hangen op het moment dat ze kinderen krijgen en thuis gaan zitten 'niksen en tutten'. De powerfeministen zetten zich ook af tegen de benadrukking van de verschillen tussen man en vrouw; ze willen juist laten zien dat vrouwen hetzelfde kunnen als mannen, mits ze ervoor kiezen hun leven niet in dienst te stellen van man en kind.

Een van de vrouwen die daar wel voor kiest, is Fleur Jurgens (journaliste en filosofe maar bovenal echtgenote en moeder). Zij valt onder de tweede stroming in het huidige emancipatiedebat: de bewuste thuisblijfmoeders. In haar boek *Leve de burgertrut* pleit zij voor rehabilitatie van het gezin als hoeksteen van de samenleving, met de vrouw als drijvende kracht.

Ook mensen als Susan Pinker (ontwikkelingspsychologe en schrijfster van *De sekseparadox*) en Martine Delfos (psychologe, publiciste en schrijfster van het boek *Vershil mag er zijn*) schaar ik onder deze groep, hoewel zij niet per se het moederschap verheerlijken, maar ze geven wel aan dat het niet de schuld is van mannen en hun glazen plafonds dat er zo weinig vrouwen aan de top komen. Volgens hen hebben vrouwen nu eenmaal andere ambities en kwaliteiten, en betekent 'hetzelfde kunnen' nog niet dat mannen en vrouwen hetzelfde willen.

De derde groep bestaat uit vrouwen die vinden dat zorg en werk in een eerlijke verdeling tussen man en vrouw gecombineerd moeten worden. Roos Wouters (politicologe en publiciste) pleit in haar boek *Fuck! Ik ben een feminist* voor een nieuwe vorm van emancipatie: niet tégen maar mét mannen samen.

Marja Pronk (trainer en adviseur) waarschuwt in haar boek *De spitsuurclub* voor de maatschappelijke gevolgen als er voor zowel mannen als vrouwen niet meer ruimte komt om zorg en werk te combineren.

Nu wil het toeval dat ik, in verschillende fases in mijn leven, gedaan heb wat deze drie stromingen respectievelijk voor ogen hebben om hun ideale maatschappij te realiseren. Van mijn 21ste tot mijn 27ste heb ik met mijn vriend drie kinderen op de wereld gezet en hebben we beiden evenveel gezorgd en gewerkt.

Na mijn 27ste ben ik directeur en hoofdredacteur geworden van

een publieke omroep, en in die functie werkte ik vaak meer dan fulltime. Mijn vriend nam in die zeven jaar het leeuwendeel van de zorg voor de kinderen op zich.

Toen ik in 2008 besloot mijn drukke baan op te zeggen, heb ik mij de eerste werkloze maanden volledig gestort op het huishouden en de verzorging van vriend en kinderen, en nu neem ik naast hier en daar een werkgerelateerde opdracht, nog steeds het grootste deel van zorg en huishouding voor mijn rekening.

Ik heb dus ruime ervaring met de voors en tegens van zowel fulltime werken als fulltime zorgen, en van een uitgebalanceerde combinatie van die twee.

In dit boek heb ik deze ervaringen op papier gezet en aangevuld met interpretaties en ervaringen van de mensen met wie ik heb gesproken, plus hier en daar wat cijfers en statistieken.

Het is niet mijn bedoeling een wetenschappelijk boek te schrijven waarin ik, gesteund door keiharde cijfers en onderzoeksresultaten, met een van bovengenoemde stromingen afreken.

Wel wil ik u ervan overtuigen dat de stromingen naast elkaar kunnen bestaan en laten zien dat het zinvoller is een maatschappij te bouwen op basis van de keuzes die vrouwen (en mannen) maken in hun leven, dan hen te dwingen keuzes te maken die passen bij de maatschappij die we uit economische belangen willen bouwen. Dat het respecteren van persoonlijke keuzes de weg is naar een gezonde samenleving, waaraan iedereen op zijn of haar eigen manier een bijdrage kan leveren. Een samenleving waarin welzijn weer gaat boven welvaart!

Hoe het begon

Vanaf 2001 was ik als hoofdredacteur en later ook als algemeen directeur werkzaam bij omroep LLINK. Een zware baan maar met geweldige mensen om me heen. En elke dag weer een enorme hoeveelheid nieuwe ervaringen. De eerste jaren gaf mijn werk me veel energie. Ik hou van uitdagingen, en een omroep binnen het publieke bestel brengen was er zeker een. Toen dat, na een periode van leden werven en lobbyen, gelukt was, brak fase twee aan: in no time een organisatie opzetten, wegwijs worden in de Hilversumse gang van zaken en programma's verzinnen.

Toen alles op poten stond, kwam de tijd van handhaven en verantwoording afleggen; na de eerste spannende pionierstijd ging mijn baan voornamelijk uit cijfers en regels bestaan. Als ik heel eerlijk ben, vond ik daar al vrij snel niks meer aan. Ik was hele dagen bezig met vergaderen, beleidsplannen schrijven en cijfers controleren, en dat in zesvoud en met steeds weer andere details voor respectievelijk het personeel, het ministerie van oc&w, de raad van bestuur van de NPO (Nederlandse Publieke Omroep) en het Commissariaat voor de Media. En niet te vergeten voor onze eigen raad van toezicht en de ledenraad.

De hoge mate van landjepik en concurrentie in de wel erg man-

nelijke omroepwereld en het gevoel niemand te kunnen vertrouwen, maakten dat ik soms twijfelde. Aan mijn geschiktheid voor de functie als omroepbaas, maar vooral aan de verhouding tussen de energie die ik in mijn werk stopte en die die ik eruit haalde. Daar stond wel tegenover dat ik eindelijk de programma's kon (laten) maken waarvan ik vond dat ze niet op de Nederlandse televisie en radio mochten ontbreken. En dat ik deze programma's kon maken met fantastische mensen die ik na verloop van tijd bijna als familie ging beschouwen. Bij mijn medewerkers hoefde ik me niet anders voor te doen dan ik was, geen rattenspel te spelen. We konden elkaar vertrouwen en open en eerlijk met elkaar communiceren als er iets niet goed zat. En hoewel er steeds minder tijd was om te brainstormen of voor inhoudelijk werk, was dat wel wat me gaande hield.

Tot ik, als een donderslag bij heldere hemel, van de toenmalige raad van toezicht te horen kreeg dat ik moest vertrekken. Ik was volgens een aantal leden van die raad te eigenwijs en ik gaf mijn programmamakers te veel redactionele vrijheid. De stok om mee te slaan meenden de raadsleden gevonden te hebben in een samenwerking tussen LLINK en het bedrijf van mijn vader. Een lang en ingewikkeld verhaal waarvan ik u de details wil besparen.

Ik was niet van plan te vertrekken en mijn 'LLINK-familie' in de steek te laten, spande een rechtszaak aan en won. De beschuldigingen aan mijn adres waren onterecht. Ik mocht weer terugkomen als directeur. Maar ik was op. De combinatie van jarenlang keihard werken, met mijn kop in het zand maar doorgaan en doorgaan en tegelijk drie kleine kinderen grootbrengen, eiste haar tol. Anna Visser superwoman viel van haar voetstuk en lag in brokstukken op de grond.

Ik kan me het moment dat ik knakte nog heel helder voor de geest halen.

Ik was net terug van een lang weekend Spanje waar ik na veel piekeren en praten met mijn vriend had besloten vol goede moed

weer aan de slag te gaan. Ik landde 's ochtends met het vliegtuig en moest meteen door naar kantoor voor een leuke afspraak met een enthousiaste man die met het ene na het andere wilde programma-idee op de proppen kwam. Maar ik gaf geen sjoerge, het ging volkomen langs me heen. Ik zat op een bankje tegenover hem en dacht maar één ding: IK WIL NAAR HUIS! Ik voelde me leeg en alleen, en schuldig jegens degene tegenover mij die helemaal uit Amsterdam was gekomen om met me te praten. Ik zei niks terug, ik kon niks zeggen, ik was volkomen leeg, wilde alleen nog maar bij mijn vriend en kinderen zijn. Die kon ik vertrouwen, die zouden me nooit aan de kant zetten, bij hen mocht ik zijn wie ik was; hoefde ik niet de hele dag door beslissingen te nemen, me voor alles wat ik deed te verantwoorden; mocht ik soms gewoon niks zeggen, het antwoord niet weten.

Ik wilde geen baas meer zijn, de vechtlust was weg. Ik wilde huisvrouw worden of als railtender met zo'n karretje door de trein als ik dan per se moest werken.

Dus ging ik naar huis en maakte een afspraak met de huisarts.

15 MAART 2006, BEZOEK AAN DE DOKTER

'Wat kan ik voor je doen?' De huisarts keek me vriendelijk aan.

Ik slikte en schraapte mijn keel, probeerde wat te zeggen maar er kwam niet veel meer uit dan een piepend: 'Ik...' en toen begon ik onbedaarlijk te huilen. Het leek wel of ik niet meer kon stoppen en of alle spanning van de afgelopen tijd via deze huilbui naar buiten wilde. De dokter pakte zakdoekjes, klopte me bemoedigend op mijn schouder en wachte tot ik weer wat kon zeggen.

'Sorry hoor,' snifte ik, 'ik geloof dat ik een beetje overspannen ben.'

De huisarts schoot in de lach. 'Dat lijkt me wel duidelijk. Het zat

er ook dik in, natuurlijk, ik vroeg me al af wanneer je op de stoep zou staan.'

Ik moest ook lachen. Hij had gelijk. Bij twee eerdere bezoeken voor normale huis-tuin-en-keukenklachten waarschuwde hij me al: 'Pas op, neem je rust. Het is allemaal niet niks wat er gebeurt.' En hij was niet de enige. Toch ging ik door. Want ik mócht niet opgeven, ik moest volhouden, sterk zijn.

Voor het eerst in mijn leven luisterden mijn lichaam en geest niet naar wat ik wilde. Wat voor obstakels, problemen en uitdagingen ik tot nu toe ook was tegengekomen, ik kon mezelf altijd een schop onder mijn kont geven en doorgaan: niet zeiken, Visser, het is je eigen keuze. Jij wilt zo nodig drie kinderen en een zware baan, zei ik tegen mezelf als ik een nacht klaarwakker naast een ziek kind had gelegen en 's ochtends knikkebollend in de trein zat op weg naar een vergadering. En dat werkte. Ik zou de wereld weleens laten zien dat je als jonge vrouw een heel leuke moeder en een heel harde werker tegelijk kunt zijn, die in het weekend geregeld gaat stappen en ook nog de leukste vriendin van de wereld is voor manlief en vriendinnen.

Maar nu zat ik hier, als een bang vogeltje en amper in staat mijn voeten op te tillen, dus die schop onder mijn eigen kont zat er voorlopig niet in. 'Ik wil dat iemand me vertelt hoe dit overgaat,' legde ik uit. 'Dat iemand me een schop onder mijn kont geeft en zegt: zo en zo gaan we het aanpakken en dan komt het weer helemaal goed! Kunt u dat even doen?'

De dokter schoot opnieuw in de lach, en dat was een hele opluchting. Kennelijk kon ik nog grapjes maken als ik me rot voelde, ik was al bang dat ik nergens meer toe in staat was.

'Maak maar grapjes, dat is op de korte termijn een goede afleiding.' Bam, ik stond meteen weer met beide benen op de grond. Want ik wilde geen afleiding voor de korte termijn, ik wilde dat het ophield, en wel onmiddellijk.